

Чайковська Г., Главацька О., Цегельник Т. Психофізіологічний підхід до профілактики порушень мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2026. Том 14, № 6. С. 175-181. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i6-022>.

Chaikovska H., Hlavatska O., Tsehelnyk T. Psykhofiziologichnyi pidkhid do profilaktyky porushen movlennivoho rozvytku ditei doshkilnoho viku [Psychophysiological approach to the prevention of speech development disorders in preschool children]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2026. Vol. 14, No 6. S. 175-181. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i6-022>.

УДК 159.922.7:376.36:373.2

DOI: 10.31110/2616-650X-vol14i6-022

Ганна ЧАЙКОВСЬКА¹, Ольга ГЛАВАЦЬКА², Тетяна ЦЕГЕЛЬНИК³

^{1,3} Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна

² Західноукраїнський національний університет, Україна

¹ <https://orcid.org/0000-0003-4614-3843>

chaicov78@tnpu.edu.ua

² <https://orcid.org/0000-0001-9636-3970>

olga.raduk@gmail.com

³ <https://orcid.org/0000-0001-7643-0208>

sveettana@ukr.net

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФІЛАКТИКИ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті здійснено теоретичне обґрунтування психофізіологічного підходу до профілактики порушень мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Актуальність дослідження зумовлена зростанням кількості дітей із мовленнєвими труднощами та недостатньою ефективністю традиційних корекційних практик, які не забезпечують урахування системної взаємодії нейрофізіологічних, сенсомоторних, психоемоційних і середовищних чинників розвитку. Метою статті є концептуалізація психофізіологічного підходу як основи превентивної логопедичної парадигми, спрямованої на раннє формування передумов мовлення. У дослідженні використано теоретичні методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення наукових джерел, а також системний підхід до розгляду мовленнєвого розвитку як багаторівневого інтегративного процесу. Встановлено, що мовлення є складною функціональною системою, становлення якої зумовлене поетапним дозріванням нейронних мереж мозку, розвитком сенсомоторної інтеграції, формуванням механізмів психоемоційної регуляції та впливом освітнього середовища. Показано, що мовленнєві порушення доцільно інтерпретувати не як ізольований дефіцит, а як прояв системного дисбалансу психофізіологічного розвитку дитини. Встановлено, що ефективність профілактики визначається узгодженістю між рівнем сенсомоторної активності, емоційною стабільністю та когнітивним навантаженням у дошкільному віці. Обґрунтовано, що освітнє середовище виступає ключовим чинником, який може як підтримувати, так і порушувати процеси мовленнєвого розвитку. Доведено, що психофізіологічний підхід змінює логіку профілактичної роботи, зміщуючи акцент із корекції на кероване формування функціональних передумов мовлення. Визначено принцип діагностико-профілактичної безперервності, відповідно до якого раннє виявлення ризиків інтегрується у систему превентивного впливу. Отримані результати розширюють теоретичні уявлення про профілактику мовленнєвих порушень і створюють підґрунтя для вдосконалення практики дошкільної освіти.

Ключові слова: мовленнєвий розвиток; дошкільний вік; психофізіологічний підхід; профілактика мовленнєвих порушень; сенсомоторна інтеграція; психоемоційна регуляція; освітнє середовище.

Hanna CHAIKOVSKA¹, Olha HLAVATSKA², Tetiana TSEHELNYK³

^{1,3} Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

² Western Ukrainian National University, Ukraine

¹ <https://orcid.org/0000-0003-4614-3843>

chaicov78@tnpu.edu.ua

² <https://orcid.org/0000-0001-9636-3970>

olga.raduk@gmail.com

³ <https://orcid.org/0000-0001-7643-0208>

sveettana@ukr.net

PSYCHOPHYSIOLOGICAL APPROACH TO THE PREVENTION OF SPEECH DEVELOPMENT DISORDERS IN PRESCHOOL CHILDREN

Abstract. The article provides a theoretical substantiation of the psychophysiological approach to the prevention of speech development disorders in preschool children. The relevance of the study is determined by the increasing number of children with speech difficulties and the insufficient effectiveness of traditional corrective practices, which do not ensure consideration of the systemic interaction of neurophysiological, sensorimotor, psychoemotional, and environmental factors of development. The aim of the article is to conceptualize the psychophysiological approach as the basis of a preventive speech therapy paradigm aimed at the early formation of prerequisites for speech development. The study employs theoretical methods of analysis, synthesis, comparison, and generalization of scientific sources, as well as a systems approach to examining speech development as a multilevel integrative process. It has been established that speech is a complex functional system, the formation of which is determined by the staged maturation of neural networks in the brain, the development of sensorimotor integration, the formation of psychoemotional regulation mechanisms, and the influence of the educational environment. It is shown that speech disorders should be interpreted not as an isolated deficit, but as a manifestation of a systemic imbalance in the child's

psychophysiological development. It is established that the effectiveness of prevention is determined by the coherence among sensorimotor activity, emotional stability, and cognitive load in preschool age. It is substantiated that the educational environment is a key factor that can both support and disrupt speech development. It is proven that the psychophysiological approach changes the logic of preventive work by shifting the focus from correction to the guided formation of functional prerequisites for speech. The principle of diagnostic-preventive continuity is defined as the integration of early risk identification into the system of preventive interventions. The obtained results expand theoretical understanding of speech disorder prevention and create a basis for improving preschool education practice.

Keywords: speech development; preschool age; psychophysiological approach; prevention of speech disorders; sensorimotor integration; psychoemotional regulation; educational environment.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку дошкільної освіти характеризується зростанням кількості дітей із різними порушеннями мовленнєвого розвитку, що зумовлює необхідність пошуку ефективних шляхів їх ранньої профілактики. За даними вітчизняних і зарубіжних досліджень, мовленнєві порушення у дітей дошкільного віку мають тенденцію до ускладнення та нерідко поєднуються з труднощами когнітивного, емоційного й соціального розвитку. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема попередження мовленнєвих відхилень на ранніх етапах онтогенезу, коли компенсаторні можливості дитячого організму є найвищими.

Водночас у практиці закладів дошкільної освіти профілактика мовленнєвих порушень часто має фрагментарний характер і переважно обмежується педагогічними або логопедичними впливами без належного врахування психофізіологічних механізмів розвитку дитини. Недостатня інтеграція знань про функціонування центральної нервової системи, сенсорні процеси, моторний розвиток, особливості соматичного здоров'я та психоемоційного стану дітей зумовлює зниження ефективності профілактичних заходів.

Проблема ускладнюється також впливом сучасних соціальних чинників, зокрема зростанням інформаційного навантаження, зменшенням рухової активності дітей, порушенням режиму дня та підвищеним рівнем стресу, що негативно позначається на психофізіологічному розвитку і, як наслідок, на становленні мовлення. За таких умов виникає об'єктивна потреба у впровадженні комплексного підходу, який би поєднував знання з логопедії, психології, вікової фізіології та валеології.

Таким підходом є психофізіологічний підхід, що ґрунтується на врахуванні взаємозв'язку психічних процесів і фізіологічних механізмів у розвитку мовлення дитини. Водночас питання його системного застосування у профілактиці мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку залишається недостатньо розробленим як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Отже, актуальність дослідження зумовлена необхідністю наукового обґрунтування психофізіологічного підходу як ефективної основи профілактики порушень мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку та визначення напрямів його впровадження в освітній процес закладів дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі проблема порушень мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку розглядається як складне багатофакторне явище, що формується внаслідок взаємодії нейрофізіологічних, психоемоційних, когнітивних, сенсомоторних і соціально-педагогічних чинників. Такий підхід змінює традиційне уявлення про мовленнєві порушення як про ізольований дефіцит і спрямовує дослідницьку увагу на ранню профілактику та комплексний супровід розвитку дитини.

У наукових працях наголошується, що мовленнєві труднощі в дошкільному віці рідко існують як автономне явище і зазвичай супроводжуються іншими особливостями розвитку. Зокрема, О. Ю. Воронова та Т. Ю. Ямчук підкреслює, що мовленнєві порушення часто поєднуються з когнітивними, поведінковими та емоційними труднощами, що ускладнює процес соціалізації дитини [1]. У цьому ж контексті Ю. В. Рібцун розглядає затримку мовленнєвого розвитку як результат складної взаємодії біологічних, психологічних і соціальних факторів, наголошуючи на необхідності раннього виявлення ризиків і організації превентивного впливу [7]. Це дозволяє трактувати мовленнєвий розвиток як інтегративний процес, який не може бути пояснений дією лише одного чинника.

Окремої уваги потребують дослідження, присвячені діагностиці мовленнєвих порушень, у яких поступово утверджується системний підхід. У працях Н. А. Лопатинської підкреслюється необхідність нейрологопедичного обстеження з урахуванням не лише мовленнєвих показників, а й стану сенсомоторних, нейродинамічних і когнітивних функцій [4]. Подібну позицію розвиває І. Явор, зазначаючи, що ефективно раннє виявлення мовленнєвих порушень можливе лише за умови комплексної оцінки загального розвитку дитини [10]. Таким чином, сучасна діагностика виходить за межі вузькомовленнєвого аналізу та набуває міждисциплінарного характеру.

У значній частині досліджень акцент зміщується на нейрофізіологічні та нейропсихологічні механізми мовлення. Так, Л. В. Кашуба та Х. В. Барна пов'язують мовленнєві порушення з функціональною незрілістю мозкових структур, недостатньою сформованістю міжпівкульної взаємодії та особливостями моторного програмування [3]. Теоретичне підґрунтя такого підходу доповнює С. Д. Яковлева, яка розглядає психофізіологічний підхід як основу розуміння єдності психічних процесів і фізіологічного функціонування організму в контексті мовленнєвого розвитку [11].

Подібні положення підтверджуються і міжнародними дослідженнями, де мовленнєві труднощі інтерпретуються як прояв ширших особливостей нейропсихологічного розвитку. Зокрема, у працях З. Ленів та співавт. підкреслюється значення виконавчих функцій, моторної координації та саморегуляції для становлення навчальних і комунікативних умінь [13]. І. Мартиненко та співавт. встановлюють зв'язок між нейропсихологічними характеристиками дітей із загальним недорозвитком мовлення та їхньою мотиваційно-вольовою готовністю до навчання, що підкреслює системність мовленнєвих труднощів [14]. У зарубіжних узагальненнях також наголошується, що раннє втручання є ключовою умовою запобігання вторинним порушенням розвитку та забезпечення більш сприятливої освітньої траєкторії для дитини [12].

Водночас у сучасних дослідженнях посилюється увага до ролі психоемоційного стану дитини у формуванні мовлення. І. Каспер доводить, що підвищений рівень тривожності, хронічний стрес і психоемоційне перенапруження можуть бути тригерами мовленнєвих порушень, зокрема заїкання [2]. О. І. Мякушко та Т. В. Костенко також підкреслюють взаємозв'язок між емоційною регуляцією, мовленнєвою активністю та загальним психофізіологічним станом дитини [5], що дозволяє розглядати психоемоційне благополуччя як одну з базових умов мовленнєвого розвитку.

Поряд із цим зростає інтерес до ролі сенсомоторного розвитку та освітнього середовища. Доведено, що сенсорна інтеграція є важливим механізмом формування мовлення і комунікативної активності дитини [6]. У цьому контексті здоров'язбережувальне освітнє середовище розглядається як системний чинник гармонійного розвитку. Зокрема, Г. Б. Чайковська та співавт. підкреслюють значення рухової активності, режиму дня, емоційного комфорту та безпечного освітнього простору в закладі дошкільної освіти [9]. Подібні положення узгоджуються з дослідженнями U. S. Minavagovna, яка акцентує увагу на значенні психофізіологічних характеристик дитини, зокрема на стані нервової системи та сенсомоторному розвитку [15].

Таким чином, сучасні наукові джерела засвідчують багатовимірність підходів до вивчення мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку та його порушень. Водночас, попри значну кількість досліджень окремих аспектів цієї проблеми, недостатньо розробленим залишається питання цілісної профілактики мовленнєвих порушень на основі психофізіологічного підходу, який би інтегрував нейрофізіологічні, сенсомоторні, психоемоційні чинники та умови освітнього середовища. Саме це визначає актуальність і наукову новизну представленого дослідження.

Метою дослідження є концептуалізація психофізіологічного підходу до профілактики порушень мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку на основі інтеграції нейрофізіологічних, сенсомоторних і психоемоційних чинників.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс теоретичних методів: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення наукових джерел з проблеми мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Застосовано системний підхід для розгляду мовленнєвого розвитку як інтегративного процесу, що охоплює взаємодію нейрофізіологічних, психофізіологічних і психоемоційних чинників. Також використано структурно-логічний аналіз для визначення змісту психофізіологічного підходу до профілактики мовленнєвих порушень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Психофізіологічний підхід до профілактики порушень мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку розглядається як цілісна превентивна система, у межах якої мовлення постає результатом інтегративної взаємодії нейрофізіологічних, сенсомоторних, психоемоційних та середовищних механізмів розвитку. Його принципова відмінність від традиційних корекційних моделей полягає у зміщенні акценту з усунення вже наявних мовленнєвих дефіцитів на цілеспрямоване регулювання умов формування мовленнєвої функції на ранніх етапах онтогенезу.

У межах психофізіологічного підходу мовлення є складною функціональною системою, становлення якої ґрунтується на поетапному дозріванні інтегративних нейронних мереж головного мозку, що забезпечують узгоджену взаємодію сенсорних, моторних і регуляторних процесів. Провідне значення у цьому контексті мають асоціативні зони кори великих півкуль, які забезпечують багатоканальну обробку сенсорної інформації, формування програм мовленнєвих дій та їх корекційний контроль у процесі реалізації. Як підкреслюється в нейропсихологічних дослідженнях, зокрема в дослідженнях Л. В. Кашуби та Х. В. Барни, недостатність функціональної інтеграції коркових структур є одним із ключових механізмів мовленнєвого дизонтогенезу в дошкільному віці [3]. Порушення або уповільнення дозрівання цих нейронних систем має системний характер, оскільки одночасно впливає на регуляцію уваги, темп психічної діяльності, довільність поведінки та здатність до послідовного планування дій. У цьому контексті ранні прояви мовленнєвих труднощів доцільно інтерпретувати як індикатори загальної функціональної незрілості регуляторних механізмів центральної нервової системи, що узгоджується з положеннями сучасних нейропсихологічних концепцій розвитку мовлення [14].

Нейрофізіологічна реалізація мовлення є неможливою поза активним сенсомоторним досвідом, який забезпечує формування стійких функціональних зв'язків між перцептивною, руховою та мовленнєвою системами. Сенсомоторна інтеграція є необхідною умовою переходу від внутрішнього мовленнєвого програмування до його зовнішньої артикуляційної реалізації, забезпечуючи узгодженість моторних програм і мовленнєвих дій. У низці нейропсихологічних досліджень наголошується, що недостатність кінестетичної, тактильної та пропріоцептивної стимуляції ускладнює формування стабільних моторних програм мовлення та їх автоматизацію, що проявляється зниженням мовленнєвої активності й нестійкістю артикуляційних навичок [6]. У цьому аспекті моторна система виступає базовим функціональним компонентом мовленнєвого розвитку, що визначає ефективність становлення мовлення як цілісного нейропсихофізіологічного процесу.

Психоемоційна регуляція є одним із системоутворювальних компонентів мовленнєвого розвитку, оскільки визначає функціональний стан центральної нервової системи та її готовність до мовленнєвої діяльності. Емоційні процеси модулюють баланс активаційних і гальмівних механізмів кори головного мозку, впливаючи на ефективність когнітивної обробки інформації, стійкість уваги та продуктивність мовленнєвих реакцій. У сучасних дослідженнях доведено, що підвищена тривожність і хронічний стрес у дітей дошкільного віку можуть спричиняти порушення мовленнєвої саморегуляції та прояви мовленнєвої дезорганізації, зокрема заїкання або зниження комунікативної ініціативи [2]. Додатково встановлено, що мовленнєва тривожність істотно знижує рівень мовленнєвої активності та ускладнює формування стійких комунікативних навичок [5]. У сукупності це дозволяє розглядати емоційно-вольову сферу як ключовий регулятор мовленнєвої функції, від стабільності якої безпосередньо залежить реалізація мовленнєвого потенціалу дитини.

Зазначені механізми не можуть бути розглянуті поза впливом освітнього середовища, яке виконує функцію зовнішнього модифікатора психофізіологічного розвитку. Умови організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти визначають характер сенсорного навантаження, структуру рухової активності, якість мовленнєвої взаємодії та рівень емоційної безпеки дитини, що в сукупності формує передумови гармонійного або дисгармонійного розвитку мовлення. У сучасних наукових підходах підкреслюється, що здоров'язбережувальне освітнє середовище є системною умовою оптимізації психофізіологічних функцій дитини, оскільки забезпечує баланс між стимуляцією та відновленням і сприяє стабілізації когнітивних і мовленнєвих процесів [9]. Порушення цього балансу, зокрема в умовах надмірного когнітивного навантаження або емоційної нестабільності, формує ризикогенне середовище, що підвищує ймовірність дизгармонійного розвитку мовленнєвої функції.

Важливо, що всі зазначені компоненти не функціонують автономно, а утворюють єдину динамічну систему з вираженими міжрівневими зв'язками та взаємною детермінацією. У межах такого підходу нейрофізіологічне дозрівання визначає базовий потенціал мовленнєвого розвитку, сенсомоторний досвід забезпечує його функціональну реалізацію, психоемоційна регуляція модулює доступ до мовленнєвої активності, а освітнє середовище виступає умовою стабілізації або дестабілізації всієї системи розвитку. Така інтерпретація узгоджується із сучасними уявленнями про системний характер мовленнєвого дизонтогенезу, відповідно до яких мовлення розглядається як результат інтеграції нейродинамічних, когнітивних і середовищних процесів розвитку [14]. У цій логіці мовленнєвий розвиток постає як нелінійний процес багатофакторної взаємодії, у межах якого зміна будь-якого компонента спричиняє перебудову всієї функціональної системи, а не локальну модифікацію окремого параметра.

У цьому контексті профілактика мовленнєвих порушень набуває характеру керованого розвитку функціональних систем мозку, де пріоритетним є не усунення окремих симптомів, а забезпечення умов для становлення та стабільного функціонування цілісної нейропсихофізіологічної системи мовлення. Такий підхід передбачає одночасний вплив на ключові регуляторні контури розвитку, зокрема нейродинамічні процеси, сенсомоторну інтеграцію та механізми емоційної саморегуляції, що реалізується в умовах цілеспрямовано організованого освітнього середовища. Подібна концептуалізація узгоджується із сучасними положеннями про системну організацію мовленнєвої функції та необхідність раннього комплексного впливу на механізми її формування [12].

Особливого значення набуває принцип діагностико-профілактичної безперервності, відповідно до якого оцінювання мовленнєвого розвитку розглядається не як завершальний етап фіксації стану, а як початковий компонент превентивного впливу. У цьому випадку раннє виявлення навіть мінімальних відхилень у психофізіологічному розвитку набуває прогностичної функції, що дозволяє не лише визначити рівень сформованості мовленнєвої функції, а й ідентифікувати потенційні ризики її подальшої дизрегуляції та своєчасно коригувати освітні й розвиткові умови дитини.

Таким чином, психофізіологічний підхід формує принципово нову логіку профілактики мовленнєвих порушень, у якій мовлення розглядається як інтегральний результат взаємодії нейронного дозрівання, сенсомоторного досвіду, емоційної регуляції та середовищних впливів.

Перехід від фрагментарного корекційного впливу до системного управління розвитком дає змогу розглядати цей підхід як концептуальну основу сучасної превентивної логопедії.

Наукова новизна полягає у зміні логіки розуміння мовлення в контексті профілактики його порушень, відповідно до якої мовлення інтерпретується не як окрема функція, що підлягає корекції, а як інтегральний показник становлення цілісної функціональної системи розвитку дитини, у межах якої нейрофізіологічні, сенсомоторні, психоемоційні та середовищні процеси утворюють взаємозумовлену динамічну структуру, а профілактика постає як кероване регулювання умов формування мовлення, а не як реакція на вже наявні порушення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дає підстави розглядати психофізіологічний підхід як концептуальну основу превентивної логопедичної парадигми, у межах якої мовленнєвий розвиток інтерпретується як результат узгодженої взаємодії нейрофізіологічних, сенсомоторних та психоемоційних систем, що функціонують у визначеному соціально-освітньому контексті. На відміну від традиційних моделей, зорієнтованих переважно на корекцію вже сформованих порушень, запропонований підхід зміщує фокус дослідницької та практичної уваги на етап формування функціональних передумов мовлення.

Узагальнення теоретичних позицій свідчить, що провідним механізмом профілактики є не ізолюваний педагогічний вплив, а цілеспрямована оптимізація умов дозрівання функціональних систем мозку, які забезпечують мовленнєву діяльність. У цьому контексті мовлення розглядається як інтегративний індикатор загального психофізіологічного розвитку дитини, тоді як його відхилення – як прояв системного дисбалансу функціонального становлення.

Важливим результатом дослідження є обґрунтування положення про те, що ефективність профілактичних впливів визначається рівнем узгодженості між сенсоматорною активністю, емоційною стабільністю та когнітивним навантаженням дитини в освітньому середовищі. Саме порушення балансу між цими компонентами створює умови для формування ризиків мовленнєвих порушень, що актуалізує необхідність міждисциплінарного підходу до їх попередження.

Окремо встановлено, що психофізіологічний підхід трансформує логіку організації профілактичної роботи: від епізодичних заходів до безперервного процесу супроводу розвитку дитини. У такій моделі діагностика, профілактика та педагогічний вплив розглядаються як взаємопов'язані компоненти єдиної системи, а не як послідовні етапи освітньої взаємодії.

Наукова значущість отриманих результатів полягає у розширенні теоретичних уявлень про профілактику мовленнєвих порушень шляхом поєднання нейропсихологічного та середовищного підходів у межах єдиної концептуальної моделі раннього превентивного впливу.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з необхідністю емпіричної перевірки запропонованої моделі в умовах реального освітнього процесу закладів дошкільної освіти, а також із розробленням валідизованих критеріїв оцінювання психофізіологічного ризику мовленнєвих порушень. Окремого наукового опрацювання потребує ефективність конкретних профілактичних технологій, спрямованих на гармонізацію сенсомоторного розвитку, емоційної регуляції та мовленнєвої активності дітей у різних типах освітнього середовища.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів

Джерела фінансування. Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.

Доступність даних. Це дослідження не передбачало використання окремих наборів даних.

Використання засобів штучного інтелекту (ШІ). Під час підготовки статті було використано інструмент штучного інтелекту ChatGPT (OpenAI, версія GPT-5.5) виключно для мовного редагування, покращення стилістики та вдосконалення академічного викладу. Наукові ідеї, концептуальні положення, аналіз результатів та висновки сформульовані авторами самостійно.

Список використаних джерел

1. Воронова О. Ю., Ямчук Т. Ю. Дослідження особливостей мовленнєвих порушень. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 11(57). С. 1877–1886. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11\(57\)-1876-1886](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11(57)-1876-1886)
2. Каспер, І. Нейрофізіологічні порушення та психогенні фактори заїкання у дітей в умовах воєнного стресу: логопедичні аспекти допомоги. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка*. 2025. №. 2 (35). С. 175–179. <https://doi.org/10.33842/22195203-2025-35-136-175-179>
3. Кашуба Л. В., Барна Х. В. Корекція мовленнєвих порушень: нейропсихологічний аспект. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025. Вип. 48. С. 54–60. <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2025.48.08>
4. Лопатинська Н. А. Системний підхід до нейрологопедичної діагностики комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку із різними типами мовленнєвого дизонтогенезу. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2020. Вип. 15. С. 130–144. <https://doi.org/10.32626/2413-2578.2020-15.130-144>

5. Мякушко О. І., Костенко Т. В. Психофізіологічний підхід до подолання мовленнєвої тривожності у дітей з мовленнєвими порушеннями. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2024. № (23). С. 214–225. <https://doi.org/10.32626/2413-2578.2024-23.214-225>
6. Поліщук В., Цегельник Т., Чайковська Г., Малик Н. Основні чинники сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра в умовах закладу дошкільної освіти. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2025. Т. 13, № 7. С. 97–103. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i7-014>
7. Рібсун Ю. В. Затримка мовленнєвого розвитку у дітей: причини, наслідки, шляхи подолання. *Pedagogical and Psychological Research, Innovations in Education as a Basis for Shaping a Modern Educational Environment: Scientific monograph*. 2026. Vol. 2. P. 223–239. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-658-4-35>
8. Суховієнко Н. Засади методики корекційної роботи при порушеннях мовленнєвого розвитку у дітей. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2025. № 120(4). С. 140–155. <https://doi.org/10.33189/ectu.v120i4.293>
9. Чайковська Г. Б., Шпак М. М., Пуїо О. І., Гладюк Т. В. Здоров'язбережувальне середовище закладу дошкільної освіти: системний підхід до моделювання умов. *Педагогічний альманах*. 2025. № 59. С. 14–21. <https://doi.org/10.37915/pa.vi59.653>
10. Явор І. Сучасні підходи до діагностики мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2025. № 2(35). С. 285–290. <https://doi.org/10.33842/22195203-2025-35-136-285-290>
11. Яковлева С. Д. Психофізіологічний підхід як основа корекційно-розвивального впливу на організацію навчальної діяльності дітей з психофізичними порушеннями. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2015. № 9. С. 158–165.
12. Kaderavek J. N., Henbest V. S. *Language disorders in children: Fundamental concepts of assessment and intervention*. San Diego : Plural Publishing, 2024. 432 p.
13. Leniv Z., Dzhus O., Ilin N., Prokofieva O., Matveieva N., Hlushchenko I. Neuropsychological bases of correctional and preventive preparation of children with Autism to master writing. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2022. Vol. 13, No. 1Sup1. P. 37–50. <https://doi.org/10.18662/brain/13.1sup1/301>
14. Martynenko, I., Chorna H., Omelchenko M., Shulzhenko D., Leniv Z., & Khrypun D. Neuropsychological features of motivational and volitional readiness for school of six-year-old children with general speech underdevelopment. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2022. № 13(3). С. 211–224. <https://doi.org/10.18662/brain/13.3/363>
15. Minavvarovna U. S. Psycho-physiological characteristics of the development of speech-impaired children. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*. 2023. Vol. 11. No. 3. P. 524–529. URL: <https://giirj.com/index.php/giirj/article/view/4980>

References

1. Voronova, O. Yu., & Yamchuk, T. Yu. (2025). Doslidzhennia osoblyvostei movlennievych porushen [Study of features of speech disorders]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky [Perspectives and Innovations of Science]*, 11(57), 1877–1886. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11\(57\)-1876-1886](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11(57)-1876-1886) (in Ukrainian)
2. Kasper, I. (2025). Neurofiziolohichni porushennia ta psykhhohenni faktory zaikannia u ditei v umovakh voiennoho stresu: lohopedychni aspekty dopomohy [Neurophysiological disorders and psychogenic factors of stuttering in children under wartime stress: speech therapy aspects of assistance]. *Scientific Bulletin of Bogdan Khmelnytskyi Melitopol State Pedagogical University. Series: Pedagogy*, 2(35), 175–179. <https://doi.org/10.33842/22195203-2025-35-136-175-179> (in Ukrainian)
3. Kashuba, L. V., & Barna, H. V. (2025). Korektsiia movlennievych porushen: neiropsykholohichni aspekt [Correction of speech disorders: neuropsychological aspect]. *Scientific Journal of Ukrainian State Mykhailo Drahomanov University. Series 19. Correctional Pedagogy and Special Psychology*, 48, 54–60. <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2025.48.08> (in Ukrainian)
4. Lopatynska, N. A. (2020). Systemnyi pidkhid do neirolohopedychnoi diahnostyky komunikatyvno-movlennievoi diialnosti ditei doshkilnoho viku iz riznymy typamy movlennievoho dyzontohenezu [System approach to neurological and speech therapy diagnostics of communicative and speech activity of preschool children with different types of speech dysontogenesis]. *Topical Issues of Correctional Education (Pedagogical Sciences)*, 15, 130–144. <https://doi.org/10.32626/2413-2578.2020-15.130-144> (in Ukrainian)
5. Miakushko, O. I., & Kostenko, T. V. (2024). Psykhofiziolohichni pidkhid do podolannia movlennievoi tryvzhnosti u ditei z movlennievymy porushenniamy [Psychophysiological approach to overcoming speech anxiety in children with speech disorders]. *Topical Issues of Correctional Education (Pedagogical Sciences)*, 23, 214–225. <https://doi.org/10.32626/2413-2578.2024-23.214-225> (in Ukrainian)
6. Polishchuk, V., Tsehelnyk, T., Chaikovska, H., & Malyk, N. (2025). Osnovni chynnyky sensornoi intehtratsii ditei z rozladamy autystychnoho spektra v umovakh zakladu doshkilnoi osvity [Main factors of sensory integration of children with autism spectrum disorders in preschool education institutions]. *Education. Innovation. Practice*, 13(7), 97–103. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i7-014> (in Ukrainian)
7. Ribtsun, Yu. V. (2026). Zatrymka movlennievoho rozvytku u ditei: prychyny, naslidky, shliakhy podolannia [Speech delay in children: causes, consequences, and ways of overcoming]. *Pedagogical and Psychological Research, Innovations in Education as a Basis for Shaping a Modern Educational Environment: Scientific Monograph*, 2, 223–239. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-658-4-35> (in Ukrainian)
8. Sukhoviiienko, N. (2025). Zasady metodyky korektsiinoy roboty pry porushenniakh movlennievoho rozvytku u ditei [Principles of correctional work methodology for speech development disorders in children]. *Special Child: Teaching and Upbringing*, 120(4), 140–155. <https://doi.org/10.33189/ectu.v120i4.293> (in Ukrainian)

9. Chaikovska, H. B., Shpak, M. M., Puio, O. I., & Hladiuk, T. V. (2025). Zdoroviazberezhuvalne seredovyshe zakladu doshkilnoi osvity: systemnyi pidkhd do modeliuvannia umov [Health-preserving environment of preschool education institution: systematic approach to modeling conditions]. *Pedahohichnyi almanakh [Pedagogical Almanac]*, 59, 14–21. <https://doi.org/10.37915/pa.vi59.653> (in Ukrainian)
10. Yavor, I. (2025). Suchasni pidkhody do diahnostyky movlennievkykh porushen u ditei doshkilnoho viku [Modern approaches to diagnosing speech disorders in preschool children]. *Scientific Bulletin of Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University. Series: Pedagogy*, 2(35), 285–290. <https://doi.org/10.33842/22195203-2025-35-136-285-290> (in Ukrainian)
11. Yakovleva, S. D. (2015). Psykhofiziologichnyi pidkhd yak osnova korektsiino-rozvyvalnoho vplyvu na orhanizatsiiu navchalnoi diialnosti ditei z psykhofizychnymy porushenniamy [Psychophysiological approach as the basis of corrective and developmental influence on organizing educational activities of children with psychophysical disorders]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy [Education of Persons with Special Needs: Ways of Development]*, 9, 158–165. (in Ukrainian)
12. Kaderavek, J. N., & Henbest, V. S. (2024). *Language disorders in children: Fundamental concepts of assessment and intervention*. San Diego: Plural Publishing.
13. Leniv, Z., Dzhus, O., Ilina, N., Prokofieva, O., Matveieva, N., & Hlushchenko, I. (2022). Neuropsychological bases of correctional and preventive preparation of children with Autism to master writing. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 13(1Sup1), 37–50. <https://doi.org/10.18662/brain/13.1sup1/301>
14. Martynenko, I., Chorna, H., Omelchenko, M., Shulzhenko, D., Leniv, Z., & Khrypun, D. (2022). Neuropsychological features of motivational and volitional readiness for school of six-year-old children with general speech underdevelopment. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 13(3), 211–224. <https://doi.org/10.18662/brain/13.3/363>
15. Minavvarovna, U. S. (2023). Psycho-physiological characteristics of the development of speech-impaired children. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 11(3), 524–529. URL: <https://giirj.com/index.php/giirj/article/view/4980>

/ Матеріал надійшов до редакції: 03.05.2026 р. / Прийнято до друку: 10.06.2026 р. / Опубліковано: 30.06.2026 р. /

